LA SEUA VIDA, LA MILLOR OBRA

Blasco Ibáñez, cosmopolític

Don Vicent Blasco, amb Joan Lluís Vives, Raimon, els Borja i pocs més, és l'únic personatge valencià conegut arreu del món. Ara, una gran exposició al port de València, que després viatjarà a Barcelona, ens el torna a la memòria.

Miquel Alberola

De fet, certes actituds operatives del pensament de don Vicent Blasco continuen enquistades en les decisions d'algunes formacions polítiques i mitjans de comunicació valencians. Perpetuar l'esperit lingüístic de la Restauració és encara una opció atractiva per tots els qui culturalment —i de rebot política— practiquen la genuflexió a la Meseta.

Un dels únics valencians coneguts arreu del món.

Ara —i, sobretot, ara que una magnífica exposició remou les despulles del fundador del diari *El Pueblo*— després de vora seixanta anys de la seua mort a la propietat de Fontana Rosa a Menton, l'efígie de Blasco ressuscita posicions sobre la seua millor novel·la: la seua vida. No només reviscola la personalitat del líder republicà pel fet d'haver aplegat uns materials rememoratius del moviment cultural de la València d'arròs i tartana, hi ha d'altres circumstàncies que envigoreixen el regrés.

D'una banda, la reedició facsímil de l'òrgan de difusió blasquista, *El Pueblo,* una feliç iniciativa de l'Associació de la Premsa de València. I de l'altra, l'ascensió —encara que tèbia— en l'espectre polític d'un grup afí a la verbositat lerrouxista, en el qual militen descendents de l'autor de *Canas y Barro.*

L'aventura del triomf

Fill de botiguers aragonesos instal·lats a València, don Vicent naix en un temps en què la història peninsular travessa una dilatada convulsió política —1867. És l'època de les alternàncies en el poder entre O'Donell i Narvàez i l'agonia d'Isabel II. En l'exili, Prim conspira junt amb els seguidors d'Espartero. Al País Valencià, a la ciutat de València, poc després, Peris i Valero llançaria el bust de la reina al carrer des d'un balcó, mentre les bandes de música interpretaven l'Himne de Riego per la ciutat.

Aquesta efervescència és la que va determinar el caràcter impulsiu del novel·lista que féu la volta al món. Impulsivitat que en més d'una ocasió el va fer arribar a les mans i batre's en duels, dels quals gairebé sempre va eixir-ne malparat. En l'any 1900, per exemple, considerant-se insultat per un article aparegut a *La Correspondencia Militar* a Madrid, Blasco va enviar els seus padrins a Diego Fernández Arias, l'autor. El duel va ser a pistola, i don Vicent va quedar ferit a la cama.

En una altra ocasió, en un debat al congrés força violent amb Rodrigo Soriano, després dels insults va venir el repte. Els resultats no varen ser massa cruents. Al congrés també, un oficial de la policia va arribar a espantar acaloradament el diputat i a l'en-

demà Blasco féu un discurs que sembla que va ferir l'esperit honorífic del cos d'oficials. Com a conseqüència, el cos de seguretat va designar per sorteig el tinent Alestuei a fi d'exigir-ne al republicà la reparació. Conten que Blasco va caure rotllat de l'impuls del projectil i que, gràcies a la sivella del cinturó, la cosa no va tenir més transcendència.

A partir d'aquesta confrontació, diuen que Blasco Ibánez anava pensant a deixar la política. Sens dubte, va ser decisiu l'atemptat que ell i els seus van sofrir una nit en eixir de la redacció d'*El Pueblo.* Des del bar Iborra, un escamot va propinar unes ràfegues de trets que es van resoldre amb nou ferits. Blasco va renunciar a l'acta de diputat, va vendre el periòdic a Félix Azzati per 17.000 pessetes i es va instal·lar a Madrid. És aleshores que decideix dedicar-se exclusivament a la literatura.

El somni nord-americà

La divisió territorial dels Estats Units, junt amb Víctor Hugo i Zola, va ser una de les grans obsessions de Blasco. Don Vicent va anar a Nova York per l'octubre de 1919, després d'haver viatjat per tot Europa i dels fracassos de les colònies argentines de «Cervantes» i «Nueva Valencia». De la província de Corrientes, a banda dels deutes, havia tret suficient material literari per a començar *Los cuatro jinetes del Apocalipsis,* el passaport nord-americà.

La seua figura, envoltada d'una propaganda espectacular, de recepcions en l'acadèmia militar de West

Blasco, treballant al seu despatx.

Point, en el Congrés, i la investidura honoris causa per la Universitat George Washington, adquireix un carisma extraordinari entre els novaiorquesos. «Don Quijote se cansó de vivir en Europa y ahora está en América», va dir don Vicent davant l'emotiu afalac americà.

Els Estats Units vivien l'eufòria econòmica dels vint. Eren els anys de Capone, Masseria, Ranzano... Aquella «societat del dòlar», com Blasco denominava, acollia el novel·lista amb un èxit parangonable a un cantant d'origen espanyol i ubicat a Miami. Don Vicent, convertit en un Julio Iglesias de la Restauració, col·laborava amb cent periòdics i el sindicat del *Chicago Tribune* li amollava, tot en gros, dotze mil dòlars en or per sis contes.

La sala on es projectava la versió cinematogràfica *The four horsemen of the Apocalypse,* per fer-nos una idea, no disposava d'entrades si no eren comprades amb un mes d'antelació. Blasco, a partir d'ací, va dedicar-se a escriure guions per a la Metro i la Famous Play, i fixà l'últim cap d'operacions de la seua vida a la Côte d'Azur, a Menton. Aquests encàrrecs cinematogràfics foren *El paraíso de las mujeres* i *La tierra de todos,* l'última adaptada amb el nom de *The temptress,* film on Greta Garbo va fer nom.

La volta al món i Primo de Rivera

Després de l'aventura americana, Vicent Blasco, amb una economia satisfeta, inicia un viatge pels indrets més exòtics del planeta: Cuba, Panamà, Hawai, Japó, Xina, Hong-Kong, Cantó, Macao, Filipines, Índia, Egipte... Mentrestant, el 13 de setembre de 1923, el general Primo de Rivera, amb el triple lema «Patria, Religión y Monarquia», es fa amb el govern d'Espanya, amb el beneplàcit d'Alfonso XIII.

Blasco, des de Menton, trenca la promesa que havia fet a Armando Palacio Valdés de deixar tota intervenció en la política activa per tal de ser elegit acadèmic, i atia tot el seu passat i ressuscita a la bronca política. És aleshores que escriu el fullet *Una nación secuestrada,* editat en francés, anglés i castellà. El pamflet seria repartit per la península amb aeroplans d'avions de la Gran Guerra i particulars propietaris que s'oferiren a don Vicent.

Efecte de la causa foren els contrafullets apareguts, com ara *El novelista que vendió a su patria o Tararín revolucionario;* signat pel Caballero Audaz —José Maria Carretero—, o *La vuelta al mundo en ochenta mil dólares,* de Federico Vergara. Per la publicació del fullet, a Blasco, se li instruïren dos processos —l'un, civil; l'altre, militar— i la seua família va sofrir a València diversos registres domiciliaris, com també l'empresonament del fill, Sigfrido.

Tot i que Primo de Rivera havia posat preu al seu cap, don Vicent va eixir-ne airos. Amb el pas del temps les actituds es relaxen i l'escriptor torna al seu ofici, a la comanda de la cadena de diaris i revistes *Hearst,* la qual consistia en la redacció de la novel·la *En busca del Gran Kan.* Per aquesta obra sobre Cristòfor Colom que fou publicada a la revista *Hearst Internacional,* asseguren que don Vicent cobrà la major quantitat de diners que fins aleshores s'havia pagat a Europa.

Autor cosmopolita

«Com més de prop el veia —diu Josep Pla referint-se a l'homenot Blasco—, més difícil em semblava de separar la seva figura de la noble raça de llauradors de l'horta de València. Era voluminós, vital i dur; les seves faccions i la seva gesticulació eren inseparables del paisatge que l'havia vist néixer (...) El veia amb el cap lligat amb un mocador d'herbes i la bruseta negra dels pagesos de l'horta».

Efectivament, a pesar de la Metro i Macao, don Vicent era un llaurador. Un home d'acció d'aquells que ell tan encertadament descrivia a les seues obres de tema valencià, més fet a discutir en el tribunal de les aigües que no pas al parlament de congrés. Més posat a dirimir les qüestions amb l'escopeta que no pas amb l'oratòria.

Literàriament, don Vicent tampoc no va poder desentranyar-se de l'origen —cosa que no van perdonar-li els de Madrid— quan generacionalment les coses funcionaven a base d'exaltar Castella com a unitat de destí pel que fa a la península. Fet i fet, el seu cosmopolitisme ha estat un mite ideat per plomes localistes i sensacionals, ansioses d'un déu casolà.

«Sense la literatura suscitada pel seu paisatge de base, Blasco seria avui un autor totalment oblidat». L'afirmació de Pla ve referida a *Arroz y tartana, La barraca, Entre naranjos, Flor de mayo, Cañas i barro* i els *Cuentos valencianos*. L'obra «cosmopolita», per exemple, d'*En busca del Gran Kan* presenta el mariner genovés

EL PUEBLO

PARIS

El Pueblo, diari fundat per don Vicent.

amb tots els trets d'un pescador de l'Albufera.

«El seu castellà —diu Pla— feia morir de riure, i el seu francés era el d'una vaca espanyola. Tendia a convertir la llengua de Cervantes i de Racine en espessos i extravagants *patois*. El que sabia realment —era l'única cosa que sabia— era el valencià de la seua mare —i per això quan tractava de fer-se entendre ho feia en funció del valencià». I com aquesta, mil.

La millor obra, la seua vida

«Jo voldria —va confessar Blasco en algun text— que la més interessant de les meues obres literàries fóra la meua vida». I ho va aconseguir. Si don Vicent és recordat és per això, per haver rodat més que un xavo fals i haver armat el cartapell per tot on va xafar. De València a Madrid, de París a Nova York o de la Malva-rosa a Menton, don Vicent va ser un agitador i un busca-raons jacobí que va crear escola.

La cultura pròpia per a Blasco era una cosa que calia preservar, però sense atorgar-li massa importància. Ben mirat, en don Vicent, llevat de les narracions *La torre de Boatella, Fatimah, Lo darrer esforç* i *En la porta del cel* —i gràcies a Constantí Llombart, pensem—, el català es reduïa al nom d'uns quants protagonistes i a un grapat d'expressions il·lustratives.

Als seqüaços de Blasco, d'altra banda, se'ls deu haver ofegat el tímid naixement del nacionalisme valencià, que començava a germinar a València, com a Catalunya, i el desballestament de l'anarco-sindicalisme. Tot, per tenir una concepció exclusiva de l'autonomia i de la representació de la classe obrera.

Fi a Fontana Rosa

El 28 de gener de 1928, a causa d'una forta congestió pulmonar, don Vicent va acabar-se. La seua propietat de Fontana Rosa —plagi *cosmopolita* de la Malva-rosa— a Menton va ser el marc d'audició de les últimes paraules que va dir en ple deliri lúcid, però moribund: ¡És Víctor Hugo! ¡Que passe! ¡Digueu-li que passe! Amb don Vicent va acabar-se el blasquisme, Fontana Rosa i el xalet de la Malva-rosa.

De fet, seixanta anys quasi després de la seua mort, la figura de Vicent Blasco Ibànez emergeix cada dia al port de València, entre les barques, entre les canyes i el fang, entre els tarongers.